

Juudaksen evankeliumi

Ismo Dunderberg

Studia Gnostica -luento

15.3.2011

Uutispommi pääsiäisenä 2006

On kulunut jo viisi vuotta siitä, kun Juudaksen evankeliumi tuotiin julkisuuden valokeilaan, sopivasti juuri pääsiäisen alla vuonna 2006.

Tunnettu amerikkalainen National Geographic -lehti oli onnistunut saamaan yksinoikeuden tekstin julkaisuun. National Geographic osasi mediapelin, jonka ansiosta tekstistä tuli kuuma puheenaihe kaikkialla läntisessä maailmassa.

Jo pelkkä ajatus että kavaltaja Juudaksellakin oli oma evankeliumi oli siinä määrin yllättävä, että se synnytti suurta kiinnostusta ja odotuksia tekstiä kohtaan.

Kiinnostusta lietsoi entisestään National Geographicin tiedotteissa esitetty näkemys, että evankeliumi paljastaa Juudaksen olleenkin Jeesuksen lähin opetuslapsi. Juudas kavalsi Jeesuksen vain ja ainoastaan tämän Jeesuksen nimenomaisesta käskystä. Näin ainakin uskottiin tekstin paljastavan.

Koska evankeliumissa kuvatut tapahtumat sijoittuvat pääsiäisviikolle ennen Jeesuksen kuolemaa, evankeliumin kerrottiin National Geographicin lehdistötiedotteissa johtavan pääsiäisen tapahtumien uudelleenarviointiin, varsinkin Juudaksen osalta.

Oliko niin, ettei Juudas ollutkaan petturi? Onko kristillinen kirkko vuosisatojen ajan tarjonnut väärän kuvan Juudaksesta ja pimittänyt tiedon hänen asemastaan Jeesuksen luotto-oppilaana, varsinkin tapahtumissa jotka johtivat Jeesuksen kuolemaan.

Tällainen salaliittoviritteinen keskustelu osui hyvään maaperään. Se oli sopivaa jatkoa Dan Brownin Da Vinci -koodin synnyttämälle keskustelulle siitä, paljastavatko uudet tekstilöydöt Magdalan Marian olleen Jeesuksen lähin oppilas -- ja puoliso.

Juudaksen evankeliumi tavallaan herätti samoja kysymyksiä kuin Da Vinci -koodi, ja toisaalta esitti kilpailevan teorian siitä kuka oli Jeesuksen lähin opetuslapsi -- Juudas vai Magdalan Maria?

Julkinen kohu Juudaksen evankeliumin ympärillä on viidessä vuodessa ehtinyt laantua. Tutkijoiden parissa teksti on kuitenkin herättänyt poikkeuksellisen paljon keskustelua ja myös kiistelyä. Tutkijat kiistelevät nyt ennen kaikkea siitä, onko Juudas todella sankari tai tähtioppilas edes omassa evankeliumissaan.

Monet tunnetut gnostilaisuuden tutkijat ovat kallistuneet sille kannalle, että tässä evankeliumissa Juudas kuvataan sankarin sijaksi demoniksi, jolle ei luvata pelastusta vaan vainon kohteeksi joutumista.

Viimeisen viiden vuoden aikana kuva Juudaksen evankeliumista on muutenkin täydentynyt, aivan kirjaimellisestikin. Evankeliumin sisältäneestä käsikirjoituksesta on löytynyt uusia katkelmia, jotka eivät vielä viisi vuotta sitten olleet tutkijoiden käytössä.

Uudet katkelmat eivät radikaalisti muuta tekstin sisältöä, mutta antavat lisävalaistusta moniin yksityiskohtiin.

Tekstin omistusoikeudet ovat edelleen epäselvät, kuten ne olivat silloinkin kun se julkaistiin ensimmäisen kerran, viisi vuotta sitten. Nyt kiistoja käydään siitä, kuka omistaa uudet katkelmat.

Koska asiaa käsitellään oikeudessa, tutkijat eivät ole päässeet tarkastamaan uusia katkelmia vaan ovat nähneet niistä ainoastaan valokuvia.

Millaisesta tekstistä tarkalleen ottaen oli ja on kysymys?

Juudaksen evankeliumi on osa laajempaa käsikirjoitusta, joka löydettiin Egyptistä 1970-luvulta. Käsikirjoitus on koptinkielisten varhaiskristillisten tekstien kokoelma, aivan kuten Nag Hammadin kirjaston tekstit. Koptinkieli on egyptinkieltä, sen myöhäisvaihe, jota kirjoitettiin hieroglyfien sijasta kreikkalaisin kirjaimin. Koptissa on myös paljon kreikkalaisia lainasanoja.

Codex Tchachos

Juudaksen evankeliumin sisältänyt käsikirjoitus tunnetaan nykyisin nimellä Codex Tchachos. Käsikirjoitus sai nimensä sveitsiläis-kreikkalaiselta antiikkikauppiaalta, Frida Tchachos-Nussbergeriltä, sillä teksti oli julkaisuajankohtana päätynyt hänen omistukseensa. Käsikirjoituksessa on neljä muutakin kirjoitusta; niistä kaksi kuuluu myös Nag Hammadin kirjastoon: Pietarin kirje Paavalille ja Jaakobin (ensimmäinen) ilmestys.

Lisäksi käsikirjoituksessa on teksti nimeltä *Allogenes*, “Muukalainen.” Se ei kuitenkaan ole sama teksti kuin jo Nag Hammadin kirjastoon kuuluva samanniminen teksti.

Käsikirjoituksessa on alunperin ollut enemmänkin tekstiä. Yhdestä tekstistä on säilynyt vain lyhyt katkelma. Sen tarkka tutkimus on paljastanut, että kyseessä oli hermeettinen teksti (*Corpus Hermeticum XIII*, tutkielma uudestisyntymisestä). Myös Nag Hammadin kirjastossa on hermeettisiäkin tekstejä.

Codex Tchachos on varhaiskristilliseltä ajalta; tästä ei ole minkäänlaisia epäilyksiä. Käsikirjoitus on todennäköisimmin kopioitu 200-luvun lopussa tai 300-luvun alussa. Tämä tarkoittaa, että se on ilmeisesti hieman varhaisempi kokoelma kuin Nag Hammadin kirjasto, joka kopioitiin aikaisintaan 300-luvun lopulla.

Codex Tchachos löytyi 1970-luvulla, ilmeisesti Keski-Egyptissä sijaitsevasta Al-Minyanin kylästä. Tekstin haltuunsa saanut egyptiläinen antiikkikauppias yritti kaupata sitä kansainväliselle tutkijaryhmälle jo vuonna 1983. Hinnasta ei kuitenkaan päästy yksimielisyyteen, ja teksti päättyi useiksi vuosiksi amerikkalaisen pankin kassaholviin Long Islandilla.

Vasta vuonna 2000 antiikkikauppias löysi tekstille ostajan, joka oli Frida Tchachos-Nussberger.

Frida Tchachos-Nussberger yritti tuloksetta myydä käsikirjoituksen Yalen yliopiston harvinaisten kirjojen kokoelmaan, mutta sinne sitä ei otettu tekstin omistusoikeuteen liittyvien epäselvyyksien vuoksi. Tämän jälkeen Tchacos-Nussberger myi tekstin Bruce Ferrinille, nyt jo edesmenneelle vanhojen tekstien keräilijälle ja kauppiaalle. Kun Ferrini ei kuitenkaan pystynyt maksamaan lupaamaansa kauppahintaa, hän joutui palauttamaan tekstin Tchachos-Nussbergerille. Myöhemmin kävi ilmi, että Ferrini ei palauttanut tekstiä kokonaan vaan piti itsellään osia siitä. Yhdessä vaiheessa hänen hallussaan olevia osia tekstistä oli jopa myynnissä eBayssa.

Kun Tchachos-Nussberger sai käsikirjoituksen (tai sen suurimman osan) takaisin, hän antoi sen sveitsiläisen Rodolphe Kasserin tutkittavaksi. Kasser on tunnettu koptologi, ja hänen aloittamansa työn tuloksena Juudaksen evankeliumi saatiin julkaistuksi.

Tehtävä ei kuitenkaan ollut helppo. Käsikirjoitus oli suhteellisen hyvässä kunnossa vielä vuonna 1983, mutta jo silloin sen nähnyt tutkija oli huolissaan, miten tekstin käy, ellei sitä välittömästi konservoida.

Huoli tekstin kunnosta oli enemmän kuin aiheellinen. Teksti ei ilmeisesti mennyt huonompaan kuntoon pankkiholvissa, mutta se kärsi muun muassa siitä, että sitä oli kuljetettu sanomalehteen käärittynä lentokoneessa.

Bruce Ferrini yritti irrottaa tekstin toisiinsa liimaantuneita sivuja irti laittamalla tekstin pakastimeen. Menetelmä voi toimia sellaisten kirjojen kanssa, joissa sivut ovat paperista, mutta papyrukselle se aiheuttaa vain huomattavia lisävaurioita.

Codex Tchachos oli siis hyvin huonossa kunnossa, kun Kasser alkoi työskennellä sen kanssa. Tekstin konservointi oli hyvin hidasta, ja julkaisu viivästyi.

Kun National Geographic sai vihiä tekstistä ja hankki sen julkaisuoikeudet, se perusti kansainvälisen asiantuntijaryhmän, joka vei Kasserin työn päätökseen.

Työryhmä julkaisi Juudaksen evankeliumi 2006 ja koko Tchachos-koodeksin vuonna 2007.

Codex Tchacosia koskevat kiistat eivät ole vieläkaan päättyneet.

Bruce Ferrinin kuoleman jälkeen on käyty kiistaa hänen haltuunsa jääneiden katkelmien omistusoikeudesta. Kiistan osapuolina ovat sveitsiläinen säätiö ja Ferrinin velkojat.

Kun säätiön asiamies yritti viedä katkelmat Yhdysvalloista Sveitsiin, tulliviranomaiset pysäyttivät hänet lentoasemalla.

Nyt katkelmia säilytetään pankkiholvissa, ei kuitenkaan samassa jossa koko käsikirjoitus lojui vuosikausia.

Katkelmista on olemassa valokuvat, ja osalla Juudaksen evankeliumin tutkijoista on ne käytössään. He saivat kuvat, kun heiltä pyydettiin asiantuntijalausunto siitä, kuuluvatko katkelmat todella mainittuun koodeksiin.

Irenaeus tunsi Juudaksen evankeliumin

Juudaksen evankeliumin löytyminen ei ollut merkittävä uutinen vain suurelle yleisölle vaan myös tutkijoille. Vaikka ainoa kopio tästä tekstistä on 300-luvun taitteesta, itse evankeliumi on huomattavasti varhaisempi. Lyonin piispa Irenaeus, gnostilaisen kristinuskon tiukka vastustaja, kertoi yhden gnostilaisen ryhmän luoneen ja käyttävän tämän nimistä evankeliumia. Irenaeuksen mukaan ryhmän kannattajat sympatisoivat toistakin Raamatun antisankaria eli Kainia.

Näin Irenaeus:

”Toiset gnostikot puolestaan julistavat, että Kain on peräisin ylhäällä asuvasta Voimasta. He myös väittävät, että Esau, Korah, sodomalaiset ja muut näiden kaltaiset henkilöt ovat heille sukua. Tämän tähden . . . luoja on vainonnut heitä. Kukaan heistä ei ole kuitenkaan kärsinyt vahinkoa, sillä Sofialla on ollut tapana viedä luokseen ne, jotka ovat kuuluneet hänelle. He sanovat, että petturi Juudas tiesi tarkalleen nämä asiat. Koska hän tunsi totuuden kaikkia muita paremmin, hän toteutti petoksen mysteerin. Hänen vuokseen sekä maalliset että taivaalliset asiat joutuivat sekasortoon. He ovat myös laatineet eräänlaisen sepitelmän, jota he kutsuvat Juudaksen evankeliumiksi.”

(Irenaeus: Harhaoppeja vastaan 1.31.1.)

Irenaeuksen mainintaa Juudaksen evankeliumista ehdittiin pitää hänen omana keksintönään, ennen kuin evankeliumi löytyi.

Nyt keskustellaan siitä, oliko Irenaeuksen tuntema Juudaksen evankeliumi sama teksti kuin nyt löytynyt uusi evankeliumi.

Irenaeus ei esitä yhtään suoraa lainausta kuvailemastaan Juudaksen evankeliumista. Siksi on arveltu, ettei hän ollut tutustunut evankeliumiin itse, vaan oli pelkän kuulopuheen varassa.

Irenaeuksen kuvaus Juudaksen asemasta hänen vastustamassaan ryhmässä kuitenkin kohtuullisen hyvin nyt löytyneen Juudaksen evankeliumin sisältöä.

Irenaeus kertoo, kuinka hänen vastustamansa “gnostikot” ajattelivat, että “Juudas tunsu totuuden kaikkia muita paremmin” ja tästä syystä ryhtyi petturiksi. Tämä tieto sopii kohtuullisen hyvin yhteen Juudaksen evankeliumin kanssa.

Jos Irenaeus tiesi evankeliumin olemassaolosta, silloin Juudaksen evankeliumin täytyi olla kirjoitettu ja käytössä jo ennen 180-lukua. Yleensä sen kirjoitusajankohdaksi on arvioitu 100-luvun puoliväliä.

Millainen teksti Juudaksen evankeliumi on?

On syytä korostaa, että Juudaksen evankeliumissa ei väitetä, että se olisi Juudaksen itsensä kirjoittama. Tässä suhteessa se poikkeaa esimerkiksi Johanneksen evankeliumista, jonka väitetään olleen Jeesuksen rakkaimman opetuslapsen kirjoittama, tai Tuomaan evankeliumista, jonka alussa kirjoittajaksi ilmoitetaan apostoli Tuomas.

Nimi Juudaksen evankeliumi esiintyy samassa, hieman epätavallisessa muodossa sekä Irenaeuksella että nyt käsillä olevassa käsikirjoituksessa.

Varhaiskristillisten evankeliumien otsikot olivat yleensä muotoa “evankeliumi NN:n mukaan.” Tämä muotoilu viittaa yksiselitteisesti siihen, että mainittua henkilöä pidettiin kyseisen evankeliumin kirjoittajana.

Juudaksen evankeliumin otsikko on kuitenkin ollut alusta pitäen yksinkertainen genetiivirakenne “Juudaksen evankeliumi.”

Koska sen enempää otsikkoon kuin itse tekstiinkään ei sisälly ajatusta Juudaksesta kirjoittajana, evankeliumille annettiin tämä nimi epäilemättä siksi, että Juudas on evankeliumin toinen keskushahmo Jeesuksen ohella.

Juudaksen evankeliumi on ns. dialogievankeliumi, eli kertomus, jossa kuvataan Jeesuksen keskusteluja opetuslastensa kanssa. Pääpaino on Jeesuksen puheessa; opetuslasten kysymykset ovat lyhyitä ja useimmiten näennäisiä.

Dialogievankeliumin kaukainen sukulainen löytyy Platonin teoksista, joissa Sokrates käy filosofisia keskusteluja kannattajiensa ja vastustajiensa kanssa. Sokrateen tyyli on kuitenkin toisenlainen: hän pistää keskustelukumppaninsa koville kysymyksillään.

Dialogievankeliumien Jeesus on totuuksien julistaja, jonka opetukselle opetuslasten kysymykset antavat vain kehyksen. Dialogievankeliumeja on suhteellisen paljon Codex Tchachosin ja Nag Hammadin kirjaston kaltaisissa koptilaisissa kokoelmissa. Ne eivät kaikki ole nimeltään “evankeliumeja” vaan myös “ilmestyksiä” ja “salaisia kirjoja.”

Uudessa testamentissa Johanneksen evankeliumissa kuvatut Jeesuksen pitkät puheet, joita elävöitetään oppilaiden tai vastustajien kysymyksillä, ovat tyyliltään jossain määrin samankaltaisia kuin dialogievankeliumit.

Juudaksen evankeliumin sisältö

Kuvaus tekstistä: ”Salainen kirjoitus, jossa paljastetaan, mitä Jeesus puhui Juudas Iskariotin kanssa kahdeksan päivän ajan, kunnes oli kolme päivää siihen kun hän vietti pääsiäistä.”

Evankeliumi on jaoteltu eri päivinä tapahtuviin kohtauksiin. Jeesus katoaa näiden välillä ja ilmestyy jälleen. Jeesus keskustelee sekä kaikkien opetuslastensa kanssa että Juudaksen kanssa kahden kesken. Juudas on ainoa nimeltä mainittu opetuslapsi; muut esiintyvät vain ryhmänä.

Juudaksen evankeliumin sisältö

- Johdanto (33): Yhteenveto Jeesuksen toiminnasta maan päällä: Ihmeet, opetuslasten valinta
- Kohtaus 1 (33-36): Jeesus toteaa opetuslastensa ymmärryksen puutteen. Vain Juudas selviää ”testistä.”
- Kohtaus 2 (36-37): Jeesus ilmestyy oppilailleen ja opettaa heitä ”pyhästä sukukunnasta”
- Kohtaus 3 (37-43?): Opetuslasten näky uhrialttarista ja Jeesuksen selitys siihen. Jeesus ilmoittaa Juudakselle ihmissuvun kohtalon.

Juudaksen evankeliumin sisältö

- Kohtaus 4 (43-58?): Juudaksen näky ja Jeesuksen selitys: toiset opetuslapset vainoavat Juudasta, mutta hänestä tulee heidän johtajansa. Setiläinen luomismyytti. Tähdet johtavat ihmiskunnan harhaan. Juudaskin vihastuu ja uhraa Jeesuksen.
- Kohtaus 5 (58-59): Juudas tapaa ylipapit ja kirjanoppineet, ottaa heiltä rahaa ja luovuttaa Jeesuksen heidän käsiinsä
- Tekstin otsikko (subscriptio): ”Juudaksen evankeliumi (peuaggelion niouda)

Uusi kuva Juudaksesta?

Juudaksen evankeliumissa todellakin piirretään toisenlainen kuva Juudaksesta kuin Uudessa testamentissa. Uudessa testamentissahan Juudas on kuvattu opetuslasten ahneeksi rahastonhoitajaksi, joka kavalsi Jeesuksen 30 hopearahasta. Petturin kohtalona on kuolema, jolla suorastaan mässäillään. Uudesta testamentista löytyy itse asiassa kaksi toisistaan poikkeavaa kertomusta Juudaksen kuolemasta.

Matteuksen evankeliumin mukaan Juudas hirttäytyi ja hänen rahoillaan ostettiin Veripelloksi kutsuttu maapala (Matt. 27:3-10).

Apostolien teoissa taas kerrotaan, kuinka Juudas osti saamillaan rahoilla tuon samaisen veripellon. Tiluksillaan käyskennellessään hän putosi “niin että hänen vatsansa halkesi ja sisälmykset pursuivat ulos.” (Apt. 1:17-19.)

Ne joiden on vaikea hyväksyä että Raamatun eri kirjojen kesken voisi olla minkäänlaisia ristiriitoja, ovat yhdistäneet nämä kaksi alun perin erilaista kertomusta nokkelasti (mutta epäuskottavasti) yhteen olettamalla, että Juudas jostain syystä putosi hirttäytyessään ja sitten hänen vatsansa halkesi.

Toisen vuosisadan taitteesta tunnetaan vielä kolmaskin versio Juudaksen kuolemasta. Sen mukaan petettyään Jeesuksen Juudas turposi niin valtavasti, ettei hän enää pystynyt minkäänlaisten porttien läpi. Lopulta Juudaksen vatsa halkesi ja hänen haisevat sisälmyksensä levisivät kadulle.

Juudaksen evankeliumissa Jeesuksen kuolemaan johtavat tapahtumat etenevät periaatteessa samoin kuin Uuden testamentin evankeliumeissa.

Evankeliumi päättyy lakonisesti kohtaukseen, jossa Juudas menee tapaamaan pappeja ja kavaltaa Jeesuksen heille maksua vastaan. Mitä tämän jälkeen tapahtuu ei kerrota, mutta voimme olettaa, että asioiden ajateltiin edenneen samoin kuin Uuden testamentin evankeliumeissa: Jeesus vangitaan ja ristiinnaulitaan.

Juudaksen rooli on kuitenkin erilainen. Häntä ei kuvata rahanahneeksi kavaltajaksi, vaan Jeesuksen lähimmäksi oppilaaksi, jonka kanssa Jeesus keskusteli kahden kesken ja joka ymmärsi mestarinsa opetukset paremmin kuin muut oppilaat ja itse asiassa ainoana heistä pystyi keskustelemaan Jeesuksen kanssa.

Juudas oli opetuslapsista ainoa, joka ymmärsi Jeesuksen jumalallisen alkuperän. Toiset opetuslapset noudattavat edelleen juutalaisia tapoja, ja suuttuvat, kun Jeesus moittii heitä tästä. Juudas sen sijaan ymmärtää Jeesuksen todellisen alkuperän: “Minä tiedän, kuka sinä olet ja mistä sinä olet tullut.” (Juud. ev. 35) Jeesuskin näkee Juudaksen “ajattelevan ylhäisiä asioita.” Siksi Jeesus ottaa Juudas erilleen muista oppilaista ja vihkii hänet “valtakunnan salaisuuksiin.” Jeesus paljastaa Juudakselle “sen mitä enkelien silmät eivät ole nähneet ja mitä sydänten ajatukset eivät ole voineet tavoittaa” (Juud. ev. 47).

Juudas kuvataan myös näkijäksi. Hän kertoo Jeesukselle näystään, jossa tämän muut oppilaat yrittävät kivittää hänet ja alkavat vainota häntä (Juud. ev. 44-45). Jeesus selittää näyn: se kertoo kuinka Juudaksesta tulee muiden vihan.

Jeesus tietää ennalta, että Juudas kavaltaa hänet; hänen roolinsa on “uhrata ihminen, johon minut on puettu” (Juud. ev. 56), ja tämän tehtävän Juudas myös toteuttaa. Evankeliumin pisin ilmoitusjakso päättyy Jeesuksen sanoihin Juudakselle: “Ole tarkkana, nyt [kaikki] on kerrottu sinulle.” (57)

Tällaiset uudet piirteet Juudaksen evankeliumissa nostettiin näyttävästi esiin, kun National Geographic julkaisi tekstin. Yksi julkaisuryhmän tutkijoista totesi lehdistötiedotteessa: “Teksti antaa mahdollisuuden arvioida, ja ehkä uudelleenarvioida, yhden hahmon -- Juudas Iskariotin -- historiallista roolia.” Toinen ryhmän jäsen totesi: “. . . väite että Juudas toimi Jeesuksen ohjeiden mukaan avaa kiinnostavan suunnan tutkimukselle. . . . Juudaksen evankeliumissa on voinut säilyä varhaisin selitys sille, miksi apostoli Juudas teki sen mitä hän teki.”

Mainitut lainaukset paljastuivat pian harhaanjohtavaksi mainonnaksi. Kumpikaan edellä mainituista tutkijoista ei ole tähän päivään mennessä täsmentänyt, miten Juudaksen evankeliumi oikeasti muuttaisi käsitystä pääsiäisviikon tapahtumista. Kumpikin tutkija oli hyvin selvillä jo silloin kun evankeliumi julkaistiin, että se on peräisin toisen vuosisadan puolivälistä. Se ei kerro mitään olennaista uutta Jeesuksesta ja Juudaksesta historiallisina henkilöinä eikä anna lisätietoa Jeesuksen viimeisistä päivistä.

Toinen edellä mainituista tutkijoista jopa mitätöi tekstin merkityksen kokonaan toisessa yhteydessä. Hänen mielestään “kertomus on merkityksetöntä fiktiota, joka on kirjoitettu kauan sitten tukemaan uskonsuuntaa, jonka taru loppui lyhyeen. Hänen mukaansa ‘Juudaksen evankeliumi ei kerro mitään, mitä voisimme pitää historiallisesti luotettavana.’”

Viimeisestä lauseesta ovat tähän mennessä olleet yhtä mieltä kaikki Juudaksen evankeliumin tutkijat. Siihen vain pitäisi lisätä: Juudaksen evankeliumin tarkoituksena ei alun perinkään ollut antaa historiallista tietoa Jeesuksesta ja Juudaksesta. Tekstin kirjoittamisen tarkoitusperät olivat muualla. Tekstissä tehdään rajua irtiotto sellaisesta kristinuskon muodosta, jossa vedottiin apostolien arvovaltaan.

Radikaali uudelleentulkinta, jossa vihatusta kavaltajasta tulee Jeesuksen läheisin oppilas, liittyy juuri tähän päämäärään. Tässä suhteessa teksti ei ole missään nimessä “merkityksetöntä fiktiota,” vaan se on merkittävä uusi lähde, joka antaa tietoa varhaisen kristinuskon monimuotoisuudesta ja myös siitä, miten erilaisia käsityksiä varhaisilla kristityillä oli monista keskeisistäkin teemoista.

Ennen kuin siirryn tähän teemaan, muutama sana Juudaksen roolia koskevasta keskustelusta. Onko Juudas sittenkin vain kavaltaja, tai vielä pahempaa, paha henki?

- ”... Sinusta tulee merkittävämpi kuin kenestäkään heistä. Sinä vielä uhraat ihmisen, joka pitää minua sisällään. Sinun sarvesi on kohonnut korkealle ja sinun vihasi on täyttänyt sinut. Sinun tähtesi on noussut taivaalle ...” (57)

- ”merkittävämpi” = ”ylität kaikki muut”
(olemalla parempi kuin muut? - pahempi kuin muut?)

Juudas haluaa kertoa oman näkynsä (33).

- ”Kuullessaan tämän Jeesus purskahti nauruun ja vastasi hänelle: ’Mitä sinä, kolmastoista henki (daimon), oikein pinnistelet? Kerro nyt kuitenkin, en hermostu sinuun.’”

- Daimon:

- ”henki (spirit)” (NG 1)

- ”jumala (god)” (King – Pagels)

- ”demoni (demon)” (DeConick)

Näyn jälkeen:

- ”Juudas, sinun tähtesi on johtanut sinut harhaan. Yksikään kuolevaiseksi syntynyt ihminen ei ole kyllin hyvä päästäkseen paikkaan, jonka näit. Tuo paikka on varattu niille, jotka ovat pyhiä.” (45)
- Vrt. ”[Kukaan] tässä maailmassa [syntynyt] ei koskaan näe tuota [sukukuntaa]” (37)
- Vrt. ”Kohota katseesi, niin saat nähdä pilven, sen sisällä loistavan valon ja tähdet sen ympärillä. Ensimmäisenä kulkeva tähti on sinun tähtesi.” (57)

- Juudasta vainotaan:
- ”Sinusta tulee kolmastoista ja jäljelle jäävä sukukunta kiroaa sinut, mutta sinä saat hallita heitä päivien lopulla.” (34)
- Apokalyptinen motiivi: vainottu korotetaan muiden johtajaksi
- “vaino” sisäpuolisista (“yksi meistä”)
- Juudas kuuluu pyhien (pyhä sukukunta) ja pahojen (ihmiskunta, opetuslapset) välimaastoon

Jeesus ja uhrit

- Opetuslapset mielistelevät jumalaansa noudattamalla juutalaisia tapoja ("ette tee näin omasta tahdostanne," 34)
- Opetuslasten temppelinäky (37-38)
 - Kaksitoista pappia alttarilla
 - Ihmisuhrit
 - Homosuhteet, murhat, synnit, laittomuudet
 - "Ihmiset, jotka seisoivat uhrialttarin luona, huusivat avuksi sinun [nimeäsi.]"

Miksi järkytyitte? Minä vakuutan teille, että kaikki papit, jotka seisoivat tuon uhrialttarin luona, kutsuivat avuksi minun nimeäni. . . .

Te otitte vastaan uhrin sen uhrialttarin luona, jonka te näitte. Te palvelitte tuota jumalaa ja te olette kaksitoista miestä, jotka näitte. Karja, jonka näitte tuotavan uhrattavaksi tuolle uhrialttarille, on harhaanjohtamanne väkijoukko.

Juudaksen apokalypsi

- Pahuus kasvaa maailmassa:
 - Lasten surmaajat
 - Homoseksin harrastajat, paastoajat, epäpuhtaat
- ”Lopettakaa [. . .] [uhraaminen!]”
- ””Katsokaa, jumala on hyväksynyt teidän uhrinne pappien käsistä.’ Tämä jumala on erehdyksen palvelija.”
- Tuomio: ”Mutta Herra, kaikkeuden Herra, julistaa: ’Viimeisenä päivänä heidät osoitetaan syyllisiksi.’ ”

Ketä evankeliumissa vastustetaan?

- Apostolien arvovaltaan vetoavia toisia kristittyjä
=> Juudaksesta tehdään Jeesuksen lähin oppilas
- Marttyyriteologia
 - Puolesta: Ignatios Antiokialainen
 - Vastaan: Basilides
 - Laajemmin: ”me” ja ”muut”
 - ”meidän” marttyyriutemme todistus uskon puolesta, ”muiden” marttyyrius turhaa antautumista vapaaehtoiseen kuolemaan
 - Juudasta vainotaan => yksi ”meistä”

Luomismyytti (laajin jakso: 47-57)

- Selittää
 - miksi ihmiskunta on joutunut harhaan
 - miksi pahuus lisääntyy maailmassa: ”tähdet vievät päätökseen kaiken tämän.”
 - Kuinka oikea tieto on säilynyt: Jumala antoi sen Aadamille (55)
- Tähdet ovat merkki aikojen lopusta
- Saklaksen (”typerys”) hallinta-aika on päättynyt => turmelus alkaa (54)

Luomismyytti

- kertomus kaukaisesta ajasta (jumalat, menneiden aikojen sankarit)
- valhe?
- ”suuri kertomus”
- viihdyttävä tapa opettaa? (Sokrates)

Myytti Juudaksen evankeliumissa

- ikuinen maailma
- enkelit
- taivaanvahvuudet
- tuonelan jumala: Nebro = "Luopio" (?)
- Saklas ("typerys") ja (alemmat) enkelit luovat ihmisen
- ihmisten elämä on rajallinen, mutta heillä on tieto, jonka vuoksi "kaaoksen ja tuonelan kuninkaat eivät pääse hallitsemaan heitä." (55)

"Setiläisiä" elementtejä mutta myös eroja

Setiläinen myytti:

- Adamas: ensimmäinen ihminen, ihmisen esikuva
- Viisauden lankeaminen
- Jaldabaoth = Saklas
- Set, Aadamin 3. poika

Juudaksen evankeliumi:

- samoja nimiä (Adamas, Jaldabaoth, Set)
- sama perusmyytti
- Viisaus puuttuu
- Nebro (tuonelan jumala) = Jaldabaoth
- Saklas erillinen hahmo

"Setiläisiä" elementtejä mutta myös eroja

Setiläinen myytti:

- Adamas: ensimmäinen ihminen, ihmisen esikuva
- Viisauden lankeaminen
- Jaldabaoth = Saklas
- Set, Aadamin 3. poika

Juudaksen evankeliumi:

- samoja nimiä (Adamas, Jaldabaoth, Set)
- sama perusmyytti
- Viisaus puuttuu
- Nebro (tuonelan jumala) = Jaldabaoth
- Saklas erillinen hahmo

Juudas ja Jeesuksen muut luottooppilaat

Juudaksen evankeliumi on syntynyt vaiheessa, jolloin alettiin nostaa esiin yksittäisiä Jeesuksen opetuslapsia. Yksi esimerkki tällaisesta tekstistä Uudessa testamentissa on Johanneksen evankeliumi, jonka kirjoittajaksi esitellään salaperäinen “opetuslapsi jota Jeesus rakasti.” Tätä opetuslasta ei kuitenkaan kuvata oppilaaksi, jolle Jeesus paljastaa salaisimmat ajatuksensa, vaan luotettavaksi todistajaksi.

Jeesuksen muut luotto-oppilaat

Aivan Juudaksen kaltaisia Jeesuksen tähtioppilaita löytyy kuitenkin runsaasti Nag Hammadin kristillis-agnostilaisesta kirjastosta sekä muista koptinkielellä säilyneistä vastaavista teksteistä.

Jeesuksen muut luotto-oppilaat

Muutamia esimerkkejä Jeesuksen muista tähtioppilaista varhaiskristillisissä teksteissä: Magdalan Maria kuvataan Jeesuksen läheisimmäksi oppilaaksi muun muassa Filippuksen evankeliumissa ja Marian evankeliumissa. Nag Hammadin tekstissä nimeltä Johanneksen salainen kirja Jeesus antaa opetuslapsi Johannekselle salaista opetusta maailman synnystä, luojajumalasta ja ihmiskunnan kohtalosta. Tämä opetus on hyvin samankaltaista kuin se, mitä Juudaksen evankeliumi sisältää.

Jeesuksen muut luotto-oppilaat

Erityisen läheisesti Juudaksen kuvausta muistuttaa tapa, jolla apostoli Tuomasta kuvattiin. Tuomaan evankeliumissa, jossa hänestä käytetään nimeä Juudas Tuomas, hänet kuvataan erityisen ymmärtäväiseksi oppilaaksi. Jeesus opettaa Tuomasta yksityisesti, ja Tuomas pelkää Juudaksen tavoin muiden oppilaiden kateutta: hän epäilee, että muut opetuslapset aikovat kivittää hänet (Tuom. ev. 13).

Jeesuksen muut luotto-oppilaat

Lisäksi Tuomaan evankeliumista löytyy aivan sama lauselema kuin Juudaksen evankeliumista (17): “Minä annan teille, mitä silmä ei ole nähnyt eikä korva kuullut, mitä käsi ei ole koskenut ja mitä ihmissydän ei voi aavistaa.” Ei ihme, että koptinkielisen kirjallisuuden huippuasiantuntija, professori Stephen Emmel, joka sai vilkaista evankeliumia jo 1980-luvun alussa, luuli sitä apostoli Juudas Tuomasta kuvaavaksi tekstiksi. Tekstissä kuitenkin selvästi puhutaan Juudas Iskariotista.

Juudas oli Jeesuksen tähtioppilas

Se millaiseksi Juudas kuvataan ei siis ollut mitenkään poikkeuksellista aikana, jolloin Juudaksen evankeliumi kirjoitettiin.

Poikkeuksellista on, että juuri Juudaksesta tehdään Jeesuksen tähtioppilas.

**Tarkempi kuvaus tekstin
ajatusmaailmasta löytyy kirjasta
Antti Marjanen & Ismo
Dunderberg, Juudaksen
evankeliumi (WSOY 2006).**